

Alban er død, men hans kurve lever

Henrik Jensen, Professor, PhD
Økonomisk Institut
Københavns Universitet

13. januar, 2011

Offentliggjort på www.altandetlige.dk, 13. januar, 2011

© 2011, Henrik Jensen

Indledning

Alban William Housego Phillips (1914-1975) levede et usædvanligt og begivenhedsrigt liv, og hører til blandt de få heldige/dygtige økonomer som har opnået, at et begreb er blevet opkaldt efter dem. Al den kontrovers som hans berømte kurve har afstedkommet, og stadig afstedkommer, siden dens "opdagelse" i 1958 blegner noget i lyset af mandens livshistorie, og det er ikke sikkert, han ville finde diskussionen interessant i dag. Han mistede mod slutningen af sit ikke lange liv tilsyneladende interessen for økonomi og var mere optaget af at dyrke sin passion for det kinesiske sprog. Men professionen mistede ikke interessen, og Phillips' tidlige død forhindrede ikke, at hans kurve lever videre i økonomisk-politiske debatter. Kurven erklæres ganske vist ofte for død (af de som i en given tid ikke vil acceptere dens implikationer), men den erklæres lige så tit for genoplivet (af de som på et givet tidspunkt kan bruge dens implikationer som ammunition i en debat eller politikbeslutning).

Dette skal ikke være en oversigt over Phillipskurvens historie; det ville kræve en bog. Det skal blot være en opfriskning af, at det afgørende i sidste ende altid må være, om en models prediktioner er i overensstemmelse med data. At afgøre dette er som bekendt langt fra en simpel sag, da det bl.a. ofte involverer anvendelse af økonometri. En disciplin Phillips fandt sværere end det kinesiske sprog. Men flere temmelig populistiske aflivninger af kurven i de senere år, burde dog kunne afvises uden meget mere end et rudimentært kendskab til statistisk metode. Derfor tager jeg chancen og prøver at argumentere for, at kurven ikke er særlig død. Nogle vil bare ikke forstå, at den i dag måske ikke er så simpel, som den kunne se ud til at være dengang i 1958. Eller også snakker folk som vanligt, med eller uden vilje, forbi hinanden og forstår noget helt forskelligt ved kurven. Men først lidt om manden bag.

Et forunderligt liv

Phillips blev født i New Zealand, forlod skolen som 15-årig, rejste rundt i Australien i et par år og uddannede sig til ingeniør med speciale i elektronik pr. brevkursus mens han arbejdede i en guldmine. Han besøgte Kina, men rejste til England i 1937, og blev dernæst som mange jævnaldrende indkaldt til krigstjeneste under 2. verdenskrig. Han endte gennem sit engagement ved Royal Air Force i Singapore, og efter byens fald til Japanerne i 1942 meldte han sig frivilligt til tjeneste på Java. Her overlevede han at blive skudt ned med sit fly, og var sidenhen på nippet til at undslippe pr. hjemmelavet skib til Australien. Men sammen med sine kammerater blev han angivet af

lokalbefolkningen og fanget af Japanerne. Han endte derfor i Japansk fangelejr på øen. Her tilbragte han omkring tre et halvt år, men i modsætning til rigtig mange, så var Phillips heldig og kunne vende hjem til England efter krigen i live.¹ Her endte han på London School of Economics, droppede ingeniørfaget og startede som sociologistuderende (flere mener, hans krigsoplevelser var en medvirkende faktor til dette skift; Leeson, 1994). Han blev (lige akkurat) kandidat i 1949, og fuldenste en ph.d. i økonomi i 1953. Hans matematikundskaber og ingeniørevner kom ham til gavn som økonom, idet han konstruerede [MONIAC](#), en af de første makromodeller løst maskinelt; dvs. ved en form for tidlig computer (se Ng og Wright, 1997). Maskinen var dog helt analog, og pengestrømme blev ved hjælp af hydraulik repræsenteret ved [vandstrømme](#) mellem de forskellige vandtanke som udgjorde økonomiens sektorer (ingen kunne således være i tvivl om, hvad der var beholdninger og strømme!). Han blev professor ved LSE i 1958, efter at have publiceret en række indflydelsesrige artikler indenfor teoretisk økonometri (Phillips, 1956) og om matematisk design af makroøkonomisk stabiliseringspolitik (Phillips, 1954, 1957). Som beskrevet af Hendry og Mizon (2000) danner mange af resultaterne basis for andres (langt) senere arbejde med eksempelvis fejlkorrektionsmodeller.

Hans største gennembrud kom omtrent samtidigt, da han undersøgte løninflation og arbejdsløshed i Storbritannien. Han opdagede, at der var en negativ sammenhæng mellem disse variable, når man betragtede en periode på næsten 100 år startende i 1861. Dette resultat blev publiceret som Phillips (1958), og siden har den økonomiske profession betegnet en sammenhæng mellem økonomisk aktivitet og inflation som en "Phillipskurve". Det er som nævnt de ganske få, der er så heldige, at en sammenhæng eller en kurve bliver opkaldt efter dem.²

I 1960'erne gik hans karriere på hæld, idet hans helbred langsomt forværredes, hvilket formentlig kan tilskrives eftervirkninger af hans langvarige fangenskab under krigen (og hans deraf følgende tobaksforbrug; jf. Barr, 2004). Han blev professor ved Australian National University i 1967 (på deltid, da han ønskede tid til sine sprogstudier), og kort tid efter blev han delvis lammet af en blodprop. Han døde i 1975 i Auckland af et slagtilfælde kun få timer efter, han havde holdt første forelæsning i et kursus som hans læger havde frarådet ham at afholde. Så han holdt panden højt til det sidste, og nåede på 60 år vel at opleve og udføre mere end de fleste kun kan drømme om. Sjovt har det ikke

¹Det er værd at bemærke, at han grundet sine uvurderlige egenskaber udi radiokommunikation nævnes prominent af [Laurens van der Post](#) i dennes selvbiografiske roman om tiden i samme Japanske fangelejr, "Night of the New Moon" (jf. Leeson, 1994). Romanen dannede i 1983 grundlag for Nagisa Oshimas film "[Merry Christmas, Mr. Lawrence](#)" med David Bowie i hovedrollen. Den økonomiinteresserede må sande, at verden virkelig er lille, idet van der Post i begyndelsen af 1930'erne var en del af den berømte "Bloomsbury Group", som bl.a. talte Lytton Strachey og en vis John M. Keynes. Så her har vi en mand, som kender Keynes, der ender i samme fangelejr på Java med Phillips. Helt ærligt!

² Phillips var måske i den forstand "dobbel" heldig: Hver gang noget nyt opdages i den økonomiske videnskab, så kan man ved nøje granskning af gamle skrifter næsten altid finde én, som har tænkt eller demonstreret det før i en anden udformning (i makroteori er det som regel Paul Samuelson). Dette tilfælde er ingen undtagelse, idet Irving Fisher havde beskrevet en lignende sammenhæng på amerikanske data tilbage i 1926; jf. Fisher (1926). Men Fisher fik da en ligning opkaldt efter sig.

altid været, men jeg kan ikke lade være med at betragte hans livshistorie med en stor portion ærefrygt.³

En forunderlig kurve

Artiklen som "fødte" Phillipskurven, Phillips (1958), er til en vis grad præget af tidens tand, men det gør den ikke mindre interessant. Phillips indleder med nogle overvejelser om, at situationer med lav arbejdsløshed må skabe mere konkurrence om arbejdskraft, og dermed skabe høj nominel lønvækst. Omvendt vil situationer med høj arbejdsløshed mindske behovet for virksomheder at kæmpe om arbejdskraften og samtidig vil arbejdskraften stå svagt forhandlingsmæssigt, så man må forvente lav positiv, eller begrænset negativ, lønvækst. Inden han ser på data, argumenter han for, at sammenhængen må være ikke-lineær idet han (uden at nævne det direkte) forstiller sig en nominel lønstivhed i nedadgående retning, som gør at "wage rates fall only very slowly". Så der præsenteres ingen model, men folk med kendskab til senere teorier om arbejdsløshed og konjunkturmodeller kan nok allerede genkende koncepter som "pres på arbejdsmarkedet" og "retfærdige lønninger".

Dernæst præsenterer han de data, som ligger til grund for hans egentlige statistiske analyse. Og her bliver man lidt skuffet, for til trods for titlen foretages der kun en egentlig, og meget rudimentær, estimation på data for årene 1861-1913. Men i disse år kan man i hans scatterplot få øje på, hvad der nu er kendt som en ikke-lineær Phillipskurve. Der synes at være en negativ hældende, konveks relation mellem nominelle lønstigninger og arbejdsløsheden. Allerede her bliver man dog i dag lidt mistroisk. Hvis han smed 1871-73 ud, så ligner figuren et resultat af et skud med et oversavet haglgevær. Men en ting er visuel inspektion, noget andet er jo statistik. Og derfor estimerer Phillips den ikke-lineære kurve. Ganske vist ved hjælp af mindste kvadraters metode på kun fem (!) observationer, som er gennemsnitlige lønstigninger og arbejdsløshed for fem delperioder (den type analyse ville i dag ikke passere ukommenteret). I resten af artiklen diskuterer han udviklingen i arbejdsløshed og nominelle lønstigninger i forskellige delperioder og i senere delperioder for 1914-1958, hvor sammenhængene hele tiden sammenholdes med den for 1861-1913 fittede kurve.

Interessant er det at se, at i mange af delperioderne er der i sig selv ikke skyggen af en Phillipskurve. I årene 1948-1957 ses en noget nær lodret Phillipskurve sammenhæng (ligesom under 1. verdenskrig), men i 1879-1886 ses en nærmest helt flad kurve. Phillips søger dog hele tiden at forklare afvigelser fra den fittede kurve med konkrete historiske hændelser, og han introducerer også muligheden for udbudschok gennem cost-push chok (fra eksempelvis importpriser).

Artiklen fik stor indflydelse, idet den form for løntilpasning som kurven illustrerede blev inkorporeret i mange af de større makromodeller i 1960'erne, der blev brugt til analyse effekterne af økonomisk politik. Uanset variant (nogle anvendte prisinflation eller andre aktivitetsmål end arbejdsløshed), så banede Phillipskurven vejen for en udbredt opfattelse af, at man i den økonomiske politik stod overfor et permanent trade-off mellem arbejdsløshed og inflation (jf. Krugman, 2007). Bl.a. også i USA, hvor en smuk Phillipskurve kan ses i et scatterplot for 1960'erne. Det var tilsyneladende ikke noget Phillips var interesseret i. I 1958 artiklen er hans hovedkommentar vedr. politikimplikationerne, at grundet kurvens konveksitet skal man sigte efter stabil arbejdsløshed, da

³ Var han ikke død så tidligt, synes han at have været en oplagt Nobelprisvinder. Jeg mener, nu har både Friedman, Lucas og Phelps hver fået solo-priser for bl.a. variationer over Phillipskurven, så hvorfor skulle manden selv ikke kunne have fået den?

det vil sikre lav gennemsnitlig løninflation. Og så slutter han dejligt af med: *"These conclusions are of course tentative. There is need for much more detailed research into the relations between unemployment, wage rates, prices and productivity"*.

Intellektuelt begyndte nogle dog at stille spørgsmålstegn ved logikken i at kunne nedbringe arbejdsløsheden permanent ved at "bytte" det for permanent højere inflation. Som det måske er velkendt, blev denne tanke da også angrebet af Milton Friedman i hans "Presidential address" ved American Economic Associations årsmøde i 1967. Titlen på hans tale "The Role of Monetary Policy" (publiceret som Friedman, 1968) indikerer, at hans fokus er pengepolitikens muligheder i den tids samfund. Efter en historisk gennemgang af, hvordan pengepolitik blev betragtet og udført gennem det 20. århundrede, kommer han, som afsæt til hans egentlige pointer, til et afsnit hvor han fokuserer på, hvad pengepolitik ikke kan. Og det er det mest interessante afsnit i denne sammenhæng. Her starter han med at hævde, (1) at ekspansiv pengepolitik kun kan opfylde et mål om en lav nominel rente andet end på kort sigt, og (2) at pengepolitik ikke kan opfylde et givet mål for arbejdsløsheden andet end på kort sigt. Det er den sidste pointe, som er relevant for Phillipskurven. Friedman skriver om denne:

"Phillips' analysis of the relation between unemployment and wage change is deservedly celebrated as an important and original contribution. But, unfortunately, it contains a basic defect – the failure to distinguish between nominal wages and real wages . . . Implicitly, Phillips wrote his article for a world in which everyone anticipated that nominal prices would be stable" (Friedman, 1968, s. 8).

Friedmans pointe er, at det er reale faktorer i en økonomi der bestemmer reale faktorer på lang sigt; ikke nominelle. Han definerer dernæst:

"The 'natural rate of unemployment,' in other words, is the level that would be ground out by the Walrasian system of general equilibrium equations, provided there is imbedded in them the actual structural characteristics of the labor and commodity markets, including market imperfections" (s. 8).

Med tilføjelsen af ordene "market imperfections" får han i øvrigt understreget (hvad han også gør i sin fodnote 3), at denne naturlige ledighed ikke nødvendigvis er efficient; dvs. den kan sagtens indeholde ufrivillig arbejdsløshed. Det er et aspekt, som hadere af Friedman som frimarkedsforkæmper ofte overser, da de ikke kan eller vil skelne mellem fagøkonomen Friedman og den ideologisk udfarende økonomisk-politiske kommentator Friedman.⁴

Denne tale lagde grundstenen til formuleringen af den forventningsudvidede Phillipskurve, idet Friedman i sin argumentation for at arbejdsløsheden altid vil vende tilbage til det naturlige niveau efter eventuelle ændringer i pengepolitikken, tillægger forventninger en stor rolle. Han beskriver, hvordan en ekspansiv pengepolitik i en udgangssituation med arbejdsløsheden lig den naturlige (og stabile priser), vil nedbringe arbejdsløsheden da stigningen i den samlede efterspørgsel vil have

⁴ Betegnelsen "naturlig" om ledighed, falder stadig mange for brystet (og er måske en årsag til, at mange fortsat tror, den skal forstås som værende frivillig), men det stammede fra Friedmans analogi til Wicksells "naturlige rente." Friedman argumenterede, at pengepolitikken heller ikke kunne påvirke denne, da Fisher effekten på inflationsforventningerne satte en stopper for, at pengepolitikken permanent kunne påvirke realrenten. Han valgte derfor ordet "naturlig" for at separere reale og monetært bestemte faktorer. Han understreger i øvrigt også, at denne naturlige ledighed ikke er et konstant givet fantom, men er tidsvarierende og "man-made". Og han udelukker ikke i sin tale, at økonomisk politik påvirker den – blot ikke pengepolitikken.

effekt på produktion og beskæftigelse først, og ikke priser og lønninger. Men, som han skriver, er dette kun den initiale effekt. Varepriser vil begynde at stige (og han antager, varepriser tilpasser sig hurtigere end nominelle lønninger), og dette vil få ex post reallønnen til at falde, hvorfor ansatte opjusterer deres forventninger til priserne: "(T)he decline ex post in real wages will soon come to affect anticipations. Employees will start to reckon on rising prices of the things they buy and to demand higher nominal wages for the future" (s. 10). Reallønnen vil derfor over tid vende tilbage til udgangssituationen, og modvirke faldet i arbejdsløsheden. Hvis arbejdsløsheden skal forøges permanent må det involvere en accelererende inflationsrate.⁵ Derfor var konklusionen: "(T)here is always a temporary trade-off between inflation and unemployment; there is no permanent trade-off" (s. 11). Præsenteret grafisk betyder det, at Phillipskurven er negativt hældende på kort sigt, men at den er lodret på lang sigt.

Talen var et eksempel på, hvordan logik kunne bruges til at sætte spørgsmålstejn ved den i tiden herskende "conventional wisdom", og ifølge Krugman (2007) var det smukke ved Friedmans bidrag, at det var et eksempel på et banebrydende bidrag, som faktisk forudsagde noget (Edmund Phelps kom uafhængigt frem til samme konklusioner med en mere grundig modellering af arbejdsmarkedet):

"At the time Friedman and Phelps propounded their ideas, the United States had little experience with sustained inflation. So this was truly a prediction rather than an attempt to explain the past. In the 1970s, however, persistent inflation provided a test of the Friedman-Phelps hypothesis. Sure enough, the historical correlation between inflation and unemployment broke down in just the way Friedman and Phelps had predicted: in the 1970s, as the inflation rate rose into double digits, the unemployment rate was as high or higher than in the stable-price years of the 1950s and 1960s." (Krugman, 2007)

Friedmans resultater om hvad pengepolitikken ikke kan, har stadig stor indflydelse på, hvordan pengepolitik indrettes i de fleste centralbanker verden over, og hans "natural rate hypothesis" har haft stor indflydelse på professionen. Stiglitz (1997) er en "akademiker som praktikers" beskrivelse af konceptets fordelagtighed, men også et eksempel på det pædagogisk problematiske i konceptet for offentligheden og politikere. Stiglitz var således ikke populær i regeringskredse dengang, da han sagde, at den naturlige ledighed i USA var lavere end 6 %, og at en mulig konkavitet af Phillipskurven gjorde det mindre risikabelt at være for ekspansiv.⁶

⁵ Derfor bruges betegnelsen NAIRU (Non-Accelerating Inflation Rate Unemployment) ofte synonymt med den naturlige ledighed. McCallum (2002) har dog reservationer overfor dette, idet han mener en naturlig ledighed må være en, som er helt uafhængig af pengepolitiske fænomener – og det er NAIRUen ikke, da den i princippet kan påvirkes gennem vedvarende inflationsændringer.

⁶ Et andet eksempel på ikke-økonomers problemer med konceptet udenfor akademiske cirkler er lidt morsomt. Det stammer fra Krugman (1996), hvor han i forbindelse med handelsliberaliseringer beretter følgende: "(C)ountries have central banks, which try to stabilize employment around the NAIRU; so that it makes sense to think of the Federal Reserve and its counterparts acting in the background to hold employment constant. This is not at all the way that non-economists think about the issue. Both supporters and opponents of free trade normally claim that their preferred policies will create jobs . . . During the NAFTA debates I shared a podium with an experienced, highly regarded U.S. trade negotiator, a strong NAFTA supporter. At one point a member of the audience asked me what I thought the effect of NAFTA would be on the number of jobs in the United

Modeller med rationelle forventninger (som Friedman ikke antog), der fremkom i begyndelsen 1970'erne (af bl.a. Lucas og Sargent), kunne i nogle specialtilfælde vise, at Phillipskurven var lodret på det helt korte sigt (og dermed at pengepolitik var fuldstændig ineffektiv). Dette syntes dog ikke at være blevet taget alvorligt af økonomisk-politiske beslutningstagere, og modeller med rationelle forventninger blev hurtigt realistisk modificeret til indeholde en rolle for aktiv efterspørgselsorienteret stabiliseringspolitik. Dette gør sig gældende frem til i dag, hvor moderne makromodeller med rationelle forventninger meget eksplicit viser gevinsten ved pengepolitisk stabilisering i verdener med en negativt hældende Phillipskurve på kort sigt (men lodret på langt sigt). McCallums (2002) artikel giver et fint lille overblik over strømningerne i makroteori fra 1960erne og frem. Der synes efter min mening af være en vis konsensus om natural-rate konceptet i professionen, men der er selvfølgelig stadig enorm uenighed om, "hvor kort det korte sigt er". Men meget få vil nok påstå, at et pludseligt nedkast af penge over et land ikke vil have nogen real effekt overhovedet (selv blandt de rene RBC teoretikere der er tilbage). Nogenlunde ligeså få vil påstå, at det vil have en effekt på langt sigt af betydning.⁷

Så makroteori har gjort det, som Phillips selv ønskede. Arbejdet videre, og opnået ny indsigt. Resultatet er, at en standard tekstbogs-Phillipskurve nu er udvidet med inflationsforventninger, en tidsvarierende naturlig ledighed, og øvrige chok. Dermed beskrives inflations-skabelse på en ganske kompliceret måde, der går udover, hvad der kan beskrives i en simpel todimensionel figur som i Phillips (1958). Og denne kompleksitet har betydet, at Phillipskurven udenfor akademiske cirkler ofte lægges helt i graven, når der ikke lige to år efter hinanden er set en negativ sammenhæng mellem arbejdsløshed og inflation.

Bizarre nekrologer over kurven i nyere tid

Det er velkendt at politikere og ikke-faglige meningsdannere fra tid til anden udfordrer en videnskabs udsagn. Sådan skal det være. Det er sundt og bidrager til debat, og tvinger fagfolk til at genoverveje mulige indgroede fordomme, eller som et minimum til at forklare deres udsagn på en bedre måde. Og Phillipskurven i dens moderne version og dens implikationer for økonomisk politik er selvfølgelig ingen undtagelse. Den bliver ofte udsat for kritik af politikere og andet godtfolk, når dens implikationer ikke kan forenes med disses dagsordner.

I 1990'erne oplevede USA eksempelvis en højkonjunktur med fald i ledigheden, som ikke blev ledsaget af højere inflation. Det fik flere til at erklære Phillipskurven for stendød og bekendtgøre, at verden befandt sig i et helt nyt regime kaldet "Den Ny Økonomi"; se Ulf-Møller Nielsen (1999) for en oversigt. Økonomerne var dermed (igen) afsløret som nogle bagstræbere som hurtigst muligt måtte

States; when I replied "none", based on the standard arguments, the trade official exploded in anger: "It's remarks like that which explain why people hate economists!" "

⁷ Dette blev allerede indset og beskrevet af en af mine favoritter blandt ikke-økonomer; i øvrigt mange år før Friedman. I historien "[A Financial Fable](#)" fra 1950, beskriver Carl Barks hvordan en storm spreder Onkel Joakims penge ud over verden. En meget stærk formueeffekt i arbejdsudbuddet får alle til at holde op med at arbejde. Undtagen Joakim, Anders And, Rip, Rap og Rup. De arbejder videre på deres gård, og producerer fødevarer. Efter en uges tid er befolkningen blevet sultne, og den ankommer med Onkel Joakims penge for at købe mad. Det kan de godt, men der har lige været en hyperinflation, som gør at alle pengene havner hos Onkel Joakim igen, og verden er tilbage i situationen fra før stormen.

revidere lærebøgerne. Som økonom stod man blot lidt i den problematiske situation, at man godt vidste, at en produktivitetsdrevet højkonjunktur ikke leder til inflation; tværtimod. Den ekspansive pengepolitik som Federal Reserve fulgte i perioden, var således det fornuftige svar på produktivitetsstigninger, som forekom at være den sandsynlige "motor" for opsvinget: Pengepolitikken fik efterspørgsel og produktion til at følges ad, således at der netop ikke opstod inflationspres i højkonjunktoren. Så det var temmelig uklart om noget overhovedet var nyt, noget egentlig var dødt, eller om noget skulle skrives om.

I 2007 var daværende statsminister i Danmark, Anders Fogh Rasmussen, også ude efter økonomer, da han ikke troede på, at en ekspansiv økonomisk politik ville føre til inflation og tab af konkurrenceevne (TV-2 Nyhederne, 2007). Det var jo ikke sket i en årrække, så derfor udtalte han, at "der er økonomer, som må begynde at overveje at skrive lærebøgerne på universiteterne om, fordi det er meget lang tid siden, at økonomerne begyndte at advare om, at nu var ledigheden nået så langt ned, at nu ville det hele gå grassat. Det er faktisk ikke sket endnu." Nu er Anders Fogh Rasmussen ganske vist økonom, men jeg tillader mig at tolke hans udtalelse mere som stammende fra politikeren Fogh og ikke økonomen Fogh. Hvis det var sidstnævnte, så er det en økonom, som skal være glad for overhovedet at have opnået titlen (og endda fra et fint universitet). For økonomisk mening giver udtalelsen ikke nødvendigvis. Men den giver fint mening når den kommer fra politikeren Fogh, da denne i januar 2002 i sin nytårstale lagde al akademisk ekspertviden for had, og grundlagde fundamentet for, at enhver nu kan udtale sig om hvad som helst med samme vægt som en person med en længerevarende uddannelse indenfor området. Hvis nogle skulle have glemt eller ikke oplevet denne skelsættende tale, holdt af en "[god, gammeldags bonderøv](#)" iflg. sociologen Henrik Dahl, kan man [genopleve gysset her](#). Så i 2007 prøvede Anders Fogh Rasmussen at lægge Phillipskurven i graven med et slet skjult politisk formål som baggrund. Der var ingen faglig argumentation, men med en baggrund i hans paradigme om, at vi alle er ligeværdige eksperter, så behøvede han ingen.

Sidste år faldt jeg dog over den nok vildeste begravelse af Phillipskurven. Den blev afholdt i forbindelse med den meget omtalte George Soros-finansierede konference om "The Economic Crisis and the Crisis in Economics" i Cambridge i foråret ([som jeg beskrev her på bloggen](#)). Det var jo en lejlighed, hvor der kunne skydes med spredde hagl mod alle økonomer, som ikke til perfektion havde forudset finanskrisens komme og omfang (og det var jo, som bekendt, de fleste). Og når man ikke kunne forudse den, så kunne man vel ikke ret meget. I dagbladet Politikens omtale af konferencen kunne man da også læse, at den økonomiske profession skulle i arbejdstøjet. Under overskriften "Økonomiens lærebøger skal skrives om: Det svarer til biologien uden Darwin" berettede Kåre Pedersen om forskellige store navnes udtalelser under konferencen (Pedersen, 2010).⁸ Men selve artiklens fokus på, at økonomer nu skulle til at tænke på regulering af de frie markeder, var ikke det som vakte min opmærksomhed. For det er noget der allerede står i basale økonomibøger, og regulering af finansielle markeder havde været højt på dagsordenen før finanskrisen (jf. f.eks. forhandlingerne om Basel II som startede i 2004). Det var derimod en boks som ledsagede hovedartiklen, som fangede mig.

⁸ Jeg er ikke sarkastisk, men jeg forstår simpelthen ikke overskriften. Jeg kan godt følge første halvdel, men analogien (?) til Darwin går hen over mit hoved. Men jeg er heller ikke biolog, og selvom jeg da ikke går af vejen for at spille klog om ting, jeg kun ved lidt om, så må jeg nok her lade være med at vedkende mig den tidligere statsministers nytårstalefilosofi.

Boksen havde overskriften "Virkeligheden, ingen vil se". Den indledes med nogle plots af inflation og arbejdsløshed i Storbritannien i perioderne 1971-1979 og 1992-2009. Dernæst kommer der to sætninger, som fortjener at blive citeret til fulde:

"En af de mest dominerende ideer i moderne økonomi er, at centralbanker ingenting kan gøre for at påvirke arbejdsløshed, fordi deres rente kun påvirker inflation.

Økonomer taler derfor om, at den såkaldte Phillipskurve (sic) – der forbinder data om arbejdsløshed og inflation over en tidsserie – bliver stort set lodret. Med andre ord: Hvis man piller ved renten, påvirker man inflationen, der cykler op og ned, men arbejdsløsheden holder sig nogenlunde konstant."

Sammenholdt med de to figurer får journalisten derefter slået fast at økonomisk tankegang i de seneste 20 år "ingenting har med virkeligheden at gøre". I figuren for 1970'erne ser Phillipskurven nemlig lodret ud, men fra og med 1992 ser den vandret ud. Altså er Phillipskurven ikke længere en del af virkeligheden. Jeg er ikke ude på at hænge journalisten ud, da han har fået disse besynderlige fortolkninger fra en anden journalist.⁹ Men det skal bemærkes, at vi igen er derude, hvor man ikke ville kunne komme særlig langt på et økonomistudium (hverken i Danmark eller i udlandet). Her vides det bl.a., at en samvariation mellem to variable intet fortæller om deres kausale sammenhæng, og at mange økonomiske variable i øvrigt påvirkes af mere end én variabel. Derfor har en observeret sammenhæng (eller manglende sammenhæng) ikke nødvendigvis relevans for økonomisk politik. For at opnå indsigt om politikimplikationer må man simpelthen grave dybere. Men "Virkeligheden, ingen vil se" er da en provokerende overskrift til boksen, og læseren bliver endda inddraget i en spændende konspirationsteori om, hvorfor økonomer bevidst vælger at lukke øjnene for denne virkelighed (hermed opgraderes økonomer fra blot at være dumme til at være direkte uhæderlige). Denne "teori" er beskrevet af en økonomisk kommentator, Anatole Kaletsky, som i The Times slår fast, at det er rene ideologiske årsager, der får økonomer til at holde fast i en teori om en lodret Phillipskurve (Kaletsky, 2010; som må have været en af Kåre Pedersens kilder).¹⁰ Desuden skulle "stærke interesser" i slutningen af 1970'erne have haft behov for at presse lønudviklingen ned og den lave arbejdsløshed op "i ly af mere teknisk tale om høj inflation" (Pedersen, 2010). Det er desværre helt uklart, hvem disse stærke interesser er, og hvordan de opererede. Men det lyder da spændende.

Jeg må blankt indrømme, at jeg elsker konspirationsteorier for deres underholdningsværdi (og fordi de jo per definition nærmest er umulige at modbevise). Månelandingerne har aldrig fundet sted! Det var "X" som skød John F. Kennedy, hvor "X" kan vælges frit, [som denne satire viser \(hvis han da overhovedet blev skudt\)](#)! Det britiske kongehus stod bag drabet på Lady Diana! 11. september var planlagt af George W. Bush! Og nu en ny i rækken: Økonomer hævder, at man ikke kan nedbringe

⁹ Men at påstå at det er en dominerende idé i moderne økonomi, at centralbanker ingenting kan gøre for at påvirke arbejdsløsheden, da renten kun påvirker inflationen, og at tankegangen er skrevet ind i grundlaget for centralbanker, dét er lige at stramme den. Den Europæiske Centralbank [modsiges det på sin hjemmeside](#), og Federal Reserve gør det [på sin informationsside for børn \(!\)](#).

¹⁰ I artiklen kommer Kaletsky i en enkelt sætning til at nævne den væsentlige skelnen mellem kort og langt sigt, og at Friedman anså Phillipskurven for lodret på langt sigt. Men i det efterfølgende afsnit droppes denne skelnen og snakken om pengepolitikens af økonomer påståede manglende effekt på arbejdsløsheden videreføres for fuld kraft.

arbejdsløsheden permanent ved at lade prisniveauet permanent vokse med en højere rate, grundet pres fra "stærke interesser"! Det hele er herligt, men hvad den sidste angår må jeg nok være lidt seriøs.

Og seriøsitet indebærer, at man må kigge lidt grundigere på virkeligheden. Lidt grundigere end "New Economy" tilhængere, Anders Fogh Rasmussen (og alle hans medeksperter) eller Anatole Kaletsky har haft mulighed for eller ønsket. Og som sagt betyder det, at man må grave lidt dybere, end blot at betragte to variables samvariation. Det kaster jeg mig derfor ud i – kinesisk kommer jeg alligevel aldrig til at lære.

Hvad skal egentlig testes?

Det som skal undersøges er, om en ændring i økonomisk aktivitet skaber en ændring i inflationsraten, idet andre faktorer som bestemmer inflationen holdes konstant. Det er især dét, at man betinger på, at andre faktorer holdes konstant, som giver lægfolk problemer. Hvis en videnskabsmand/kvinde har udtalt, at A påvirker B positivt, så er det jo klart at personen må være et fæ, hvis man i avisen kan læse, at A er steget, uden at B har rørt sig ud af flækken. Problemet er bare, at hvis B påvirkes af andre ting end A, så kunne det jo tænkes, at disse ting har påvirket B i nedadgående retning, hvorfor A's positive effekt er blevet udlignet. Dette ved mennesker med kendskab til statistisk metode, men det kan være meget vanskeligt at formidle. Det kan ofte være umuligt at anskueliggøre kompleksiteten i dannelsen af B i en todimensionel figur, og ethvert forsøg på at forklare, at andre faktorer end A har været på spil vil blive betragtet som desperat eftersnak.¹¹ Men sjældent påvirkes noget interessant kun af én eneste faktor, således at en todimensionel graf smukt kan illustrere sammenhængen.¹²

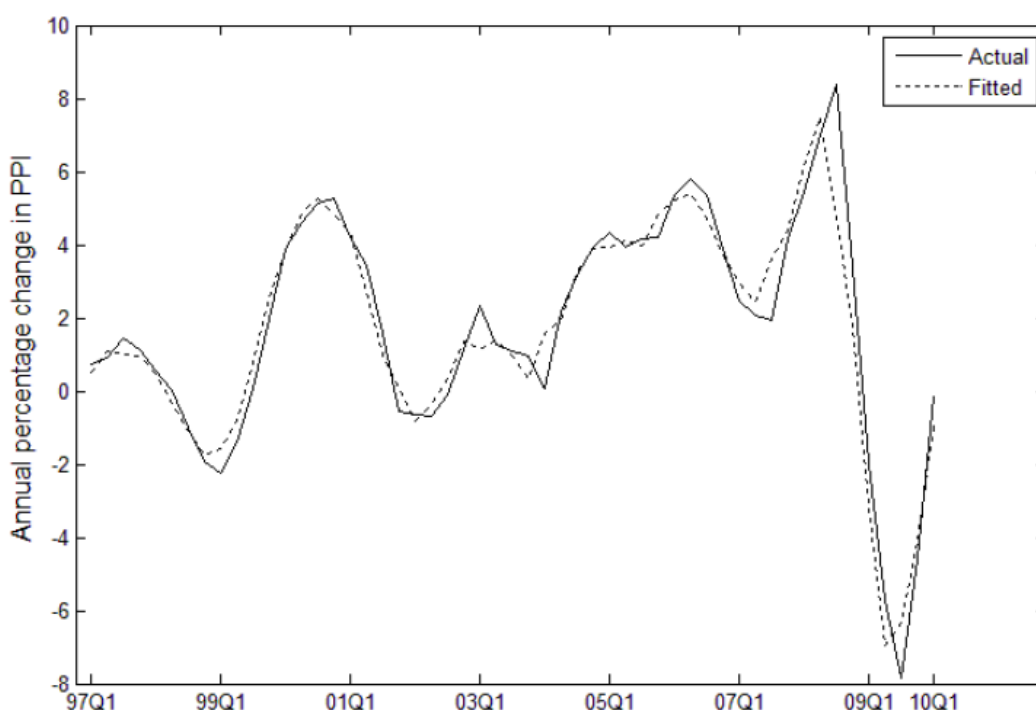
Så for at undersøge, om der findes en Phillipskurve-sammenhæng i virkeligheden, må man tillade, at verden er mere kompliceret, end det som Phillips' (1958) så ud til på overfladen (i selve artiklen går han meget i detaljer med at forklare afvigelse fra kurven år for år med historiske fakta). Dvs. man kan lytte til udviklingen i økonomisk teori og inddrage yderligere variable end et økonomisk aktivitetsmål i en økonometrisk analyse af inflationsudviklingen. Det gør de fleste, og det "værste" der kan ske, er at andre variable viser sig ikke at have nogen forklarende effekt – og sådan var det måske i Storbritannien fra 1861 til 1913? Den virkelighed jeg har valgt at kigge nærmere på, er Euro-området, da jeg i anden sammenhæng kiggede på netop den (og måske er det også mere interessant fra en Dansk vinkel end inflationsudviklingen i Storbritannien). Jeg har taget udgangspunkt i den såkaldte "Ny-Keynesianske" litteratur, hvor teorien for inflationsdynamikken har en meget simpel form (jf. Galí, 2008): Inflation i en given periode er en funktion af forventningerne til inflationen i næste periode, periodens outputgab, og en tilfældig forstyrrelse. Outputgabets er (vel-)defineret som faktisk output i forhold til det hypotetiske output, som ville forekomme i en verden uden friktioner i

¹¹ Tænk bare på hvordan miljøeksperter for tiden kommer på overarbejde for at forklare, at [global opvarmning godt kan være et relevant problem, selvom vi nu har oplevet to kolde vintre i træk](#).

¹² Simple plots af to variables samvariation kan skam være vældig illustrative – ingen tvivl om det. Phillips (1958) er jo et vidunderligt eksempel, hvor det er startskuddet til et frugtbart forskningsprogram. Min banale pointe er blot, at et plot af en manglende sammenhæng ikke nødvendigvis fortæller noget om en reel manglende sammenhæng, ganske som en observeret sammenhæng ikke siger noget om kausalitet.

prisdannelsen. Så det svarer til det naturlige output (og det er, for nu at slå det helt fast, heller ikke nødvendigvis optimalt output, men det antages for uafhængigt af pengepolitikken).

Denne simple teori for inflationsdynamik har jeg testet på kvartalsdata for perioden 1997-2010. Jeg har anvendt producentprisinflation som inflationsdata og som data for outputgabet har jeg anvendt data for kapacitetsudnyttelsen i Euroområdet. Inflationsforventninger er modelleret som en konveks kombination af rationelle forventninger og forrige periodes faktiske inflation (hvor estimationen bestemmer vægtingen af de to). Resultatet og alle detaljer om data og estimationsmetode er præsenteret i Jensen (2010), og det viser sig, at det kan afvises, at kapacitetsudnyttelsen ingen effekt har på inflationen i Euroområdet. Endvidere påvirker forventet inflation den faktiske inflation positivt og (næsten) proportionalt.¹³ Forventningerne er bestemt ved ca. 60% fremadskuende og 40% bagudskuende adfærd. Konklusionen på denne lille øvelse er således, at virkeligheden ikke afviser forekomsten af en Phillipskurve sammenhæng. Figur 1 viser faktisk inflation og regressionens fit for perioden.

Figur 1: Faktisk og estimeret producent-pris inflation i Euro-16 området for 1997-2010 baseret på estimation af en "Ny-Keynesiansk" Phillipskurve. Kilde: Jensen (2010).

Kurven lever videre

Min estimation viser således, at Phillipskurven ikke er død i Euroområdet. Det er der ikke noget nyt i. I Jensen (2010) findes en del referencer til andre studier som finder samme type resultat. Lignende resultater findes også for andre lande. Batini m.fl. (2005) kigger på Storbritannien, og understreger at økonomiens åbenhed spiller en rolle for inflationsdynamikken. Med denne indsigt i baglommen kan

¹³ "Næsten" betyder, at i den Ny-Keynesianske teori er Phillipskurven på langt sigt ikke lodret, men (svagt) positivt hældende (når den er formuleret med output), da inflationsforventningerne for næste periode diskonteres. Denne teoretiske restriktion er pålagt i estimationerne.

de ikke afvise en Phillipskurve. Så den "Virkelighed, ingen vil se" i Politiken og The Times er måske en så forsimplet præsentation af nogle tal, at det bliver helt uvirkeligt. Bemærk desuden, at figuren med den "vandrette Phillipskurve" kunne være et resultat af, at Bank of England siden midt 1990'erne har været fabelagtig dygtig og troværdig til at udnytte en ikke-lodret Phillipskurve til at opnå deres inflationsmålsætning. Dvs. de har udnyttet afvejningen mellem arbejdsløshed og inflation til benhårdt at lade arbejdsløsheden tage al konjunkturtilpasning til fordel for en stabil inflationsrate. Hvis det er tilfældet, så er der en Phillipskurve i virkeligheden, men grundet den førte økonomiske politik vil man ikke kunne se nogen sammenhæng mellem arbejdsløshed og inflation. Man vil se noget, der kan *ligne* en vandret Phillipskurve i en todimensionel graf, men det er ikke virkeligheden bag inflationsbestemmelsen.

Jeg har stor respekt for økonometri, men jeg ved også, at intet bevises med det, men at meget belyses ved det. Jeg er ganske klar over, at to forskellige økonometrikere formentlig vil kunne drage vidt forskellige konklusioner baseret på samme datasæt (inkl. mit). Men fordelene ved en videnskabelig og økonometrisk tilgang til tingene er, at man dermed vil kunne se, hvad der forårsager forskellene, og derudfra føre en seriøs diskussion om metodevalg m.m. Det er sådan ny indsigt opnås. Sandheder opnås sjældent (hvis nogensinde), men Phillipskurvens vigtighed for den økonomiske politiks muligheder og begrænsninger gør, at den forsat vil blive gransket, udfordret og udvides af professionen.

Så Alban William Housego Phillips er død, men hans kurve lever fortsat videre i bedste velgående; både i teorien og i virkeligheden. Det havde den 15-årige New Zealandske knægt nok ikke i sin vildeste fantasi forestillet sig, da han droppede skolen og drog langt ud i verden.

Referencer

Batini, N., B. Jackson og S. Nickell, 2005, An Open-Economy New Keynesian Phillips Curve for the U.K. *Journal of Monetary Economics* 52, 1061-1071

Barr, N., 2000, Phillips, Alban William Housego (1914–1975), *Economist*. Oxford Dictionary of National Biography.

Fisher, I., 1926, A Statistical Relation between Unemployment and Price Changes, *International Labour Review* 13, 785-92. Genoptrykt i 1973 i *Journal of Political Economy* 81, 496-502.

Friedman, M., 1968, The Role of Monetary Policy. *American Economic Review* 58, 1-17.

Galí, J., 2008, *Monetary Policy, Inflation, and the Business Cycle: An Introduction to the New Keynesian Framework*. Princeton University Press.

Hendry, D. F. og Mizon, G. E., 2000, A. W. H. Phillips's Influence on Econometrics. I Leeson, R. (red.), *A. W. H. Phillips: Collected Works in Contemporary Perspective* (Kapitel 38, 353-364). Cambridge: Cambridge University Press.

Jensen, H., 2010, [Inflation Dynamics in the Euro Area: One Structural Estimation](#). Arbejdsrapport, Københavns Universitet.

Kaletsky, A., 2010, [Academics ready to crush old economic theories with a new reality](#). The Times, 6. april.

- Krugman, P., 1996, [Ricardo's Difficult Idea](#), Arbejdspapir, MIT.
- Krugman, P., 2007, [Who Was Milton Friedman?](#) The New York Review of Books, 15. Februar.
- Leeson, R., 1994, A. W. H. Phillips M. B. E. (Military Division). The Economic Journal 104, 605-618.
- Leeson, R., 1997, The Trade-Off Interpretation of Phillips's Dynamic Stabilization Exercise. *Economica* 64, 155-171.
- McCallum, B. T., 2002, [Recent Developments in Monetary Policy Analysis: The Roles of Theory and Evidence](#). Federal Reserve Bank of Richmond Economic Quarterly Volume 88/1 Winter 2002, 67-96.
- Ng, T. og M. Wright, 1997, [Introducing the MONIAC: an early and innovative economic model](#). Reserve Bank of New Zealand: Bulletin, Vol. 70, No. 4, 46-52.
- Pedersen, K., 2010, [Økonomiens lærebøger skal skrives om: Det svarer til biologien uden Darwin](#). Politiken, 14. april, Sektion 3, 10-11.
- Phillips, A. W., 1954, Stabilization Policy in a Closed Economy. The Economic Journal 64, 290-333.
- Phillips, A. W., 1956, Some Notes on the Estimation of Time-Forms of Reactions in Interdependent Dynamic Systems. *Economica* 23, 99-113.
- Phillips, A. W., 1957, Stabilization Policy and the Time-Forms of Lagged Response. The Economic Journal 67, 265-277.
- Phillips, A. W., 1958, The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957. *Economica* 25, 283-299.
- Stiglitz, J. E., 1997, Reflections on the Natural Rate Hypothesis. The Journal of Economic Perspectives 11, 3-10.
- TV-2 Nyhederne, 2007, [Fogh: Økonomer må omskrive bøger](#). nyhederne-dyn.tv2.dk, 29. November.
- Uiff-Møller Nielsen, J., 1999, 'New Economics'? *Intereconomics - Review of European Economic Policy* 34, 39-45.